

Danish Rebel. The Life of N. F. S. Grundtvig, by Johannes Knudsen. Muhlenberg Press, Philadelphia 1955. XIII + 242 s.

N. F. S. Grundtvig. An American Study, by Ernest D. Nielsen. Augustana Press, Rock Island, 1955, XII + 173 s.

To amerikanske Grundtvigbøger har samtidig set lyset sidste år. Selv om begge forfatterne er Dansk-Amerikanere (de har begge deres ståsted i »Den amerikanske, evangelisk-lutherske Kirke«, d. v. s. den »grundtvigske« af de to oprindelig danske kirker i U. S. A., og tilknytning til denne kirkes skoler i Des Moines) er der tale om amerikanske Grundtvig-studier. Begge forfattere er ivrige for at anbringe Grundtvig i en aktuel amerikansk sammenhæng. Om det er lykkedes for dem, er et spørgsmål, som vel kun en amerikansk anmelder kan besvare fyldestgørende. Det spørgsmål, som interesserer den danske læser, er snarere dette: Hvad er der blevet ud af Grundtvig gennem denne »amerikaniseringsproces«? Kan vi lære noget om Grundtvig ved at blive præsenteret for disse amerikanske Grundtvigportrætter? Frembyder de træk i billedet af Grundtvig, som vi ud fra vor snævrere danske horisont måske er tilbøjelige til at overse?

For straks at forudgribe svaret: Noget egentlig nyt til forståelsen af Grundtvig frembyder de to bøger næppe. Dertil er de begge for afhængige af en grundtvigsk tradition og af den nyeste danske Grundtvigforskning. For at tage det sidste først: et tiltalende træk ved begge bøger er det indgående kendskab til den nyeste danske Grundtvigforskning, de forråder. Det har lettet dem arbejdet betydeligt, at de har haft denne forskning at bygge på. Men det har på den anden side også gjort dem afhængige. Dog må dette ikke forstås sådan, at de er ukritiske epigoner af den danske Grundtvigforskning. Ikke mindst Knudsen søger at tage standpunkt til de modstridende tendenser i den nyere Grundtvigforskning. Det er ikke overraskende, at de to amerikanske forfattere står den hoiropske Grundtvigopfattelse nærmere end den thningske.

Hvad den grundtvigske tradition angår, som danner baggrunden for begge bøger, er det tydeligt nok, at den er en anden end den hjemlige. Den samler sig om det centrale i Grundtvigs kristendomsopfattelse, den kirkelige anskuelse. Af den hjemlige kirkepolitiske kamp mod Indre Mission findes ikke mange spor. Til trods for, at de to retninger i Amerika er repræsenteret ved hver sit kirkesamfund, synes modsætningen mellem dem at betyde langt mindre der end her, hvor de er forenet i eet kirkesamfund. Selv om der i begge bøger findes sympathiske redegørelser for de antipietistiske drag i Grundtvigs kristendom, er der en tydelig sympati at spore, vel især hos Knudsen, for det »pietistisk« hos Grundtvig i hans forståelse af menigheden som det troende folk, der aldrig er eller kan blive identisk med en nation. I det frikirkelige Amerika er dette en selvfølgelighed. I det 20. århundredes Danmark med dets hastigt tiltagende »religiøst motiverede« stats- eller nationalkirkelighed er det måske vanskeligere for den Grundtvig, der ønskede præster fritaget for mod deres vilje at skulle tage »verdslige mennesker« til alters, at finde sympati.

Nogen principielt ny Grundtvigforståelse finder man ikke i de to amerikanske Grundtvigbøger. Og af de kendte Grundtvigtolkninger er det den kirkelige, der her møder os, også i Knudsens bredere anlagte skildring. Det er så tydeligt, at det er den kirkelige anskuelser Grundtvig, som har virket i

Amerika, og som fortsat har aktualitet, ikke så meget de folkelige og pædagogiske tankers Grundtvig, selv om især Knudsens bog lægger megen vægt på at give denne side af Grundtvigs livssyn, hvad der tilkommer den.

Sker der nogen modifikation af Grundtvigs tanker gennem deres »oversættelse til amerikansk«? Sagligt næppe nogen nævneværdig. Derimod kan den danske læser ikke værge sig mod det indtryk, at den sproglige omplantning berøver tanken noget af dens dybde og udtrykket det meste af dets kraft. Herved er næppe meget at gøre. Grundtvig var på en ganske anden måde end Kierkegaard dansk både i tankegang og udtryksform, trods hans påvirkning udefra, som begge fremstillinger med rette betoner. Det er muligvis en uretfærdighed at nævne dette, fordi de to forfattere har gennemført omplantningen af Grundtvigs tanker til det moderne Amerika med en indsigt og dygtighed, som aftvinger respekt. Alligevel kan den danske læser ikke slippe for det indtryk, at Grundtvigs kendte tanker i den amerikanske sprogdragt virker lidt slappe, undertiden næsten banale og halvkedsommelige. En del af dette beror måske på forfatternes forsøg på at lade de grundtvigske tanker fremtræde i deres aktualitet. Er afstanden mellem det 19. århundredes romantiske Danmark og det 20. århundredes Amerika af i dag alligevel større end som så? Lad det blive ved spørgsmålet.

De to bøger supplerer hinanden udmærket. Knudsens bog er opbygget som en biografi med to afsluttende kapitler om kirken og mennesket af mere systematisk karakter. Nielsens bog er rent systematisk bygget op og samler sig om Grundtvigs forkyndelse af åndens virkelighed som centraltemaet, munnende ud i bogens to vægtigste kapitler om kirke- og sakramentsynet og om den kirkelige frihed.

Johannes Knudsens bog er en særdeles velskrevet biografi. Sproget er livsnært og moderne. Bogen giver ikke blot en særdeles solid underbygget personschildring, men også navnlig i det tilføjede »appendix« et overblik over samtidens åndshistorie. Knudsen holder sig forbilledligt fri af en grundtvigsk »helgenbiografie«. Hans fremstilling er kritisk og velafbalanceret. I de to slutningskapitler er det Knudsen om at gøre at fremhæve Grundtvigs aktualitetsbetydning, samlet om hans forståelse af kirken og mennesket. Han mener, at Grundtvigs kristentro er forudsætning for hans *forståelse* af menneskelivet, men at denne kristentro rummer anerkendelsen af det *skabte* menneskelivs værdi som forudsætning for dets frelse (»menneske først ...«) og derfor ikke fører til nogen pietetisk nedsættelse af det naturlige menneskeliv. En særdeles overvejelsesværdig these, som Knudsen forsvarer mod de efter hans mening forføjede, moderne forsøg på at gøre Grundtvig til en slags sækulariseringens apostel, hvis menneskeforståelse skulle være totalt uafhængig af hans kristendom. »Some scholars maintain that Grundtvig at this time (1832) made a clean break with previously held ideas and instituted a new and entirely different philosophy of life. But obviously his new ideas were contained in his previous opinions, only to emerge now. There is no conflict between Grundtvig's Christian convictions and view of humanity. Rather his philosophy of man is a logical consequence of his basic Christian ideas. The conflict is found in the difference between his view of man and that held by orthodox Lutherans and Pietists«. (S. 200). Med disse sætninger har Johannes Knudsen markeret sin position i den moderne debat om forholdet mellem det menneskelige og det kristelige i Grundtvigs tankeverden. En amerikansk position, langt borte fra enhver »tidehvervsk« Grundtvigtidning.

Ernest D. Nielsens bog er sammenlignet med Knudsens mere »lærd« i sin

fremtræden med stort noteapparat og citater af megen teologisk og anden litteratur. Også Nielsens fremstilling hviler på grundig og sober udnyttelse af kilder og litteratur. Hans these i Grundtvigtydningen er, at Grundtvigs livsforståelse er »historisk« i modsætning til enhver spekulativ, metafysisk tilværelsestolkning, et syn, som er bestemmende for hele Grundtvigs kristendomsopfattelse, ikke mindst i dens modsætning til rationalisme og orthodox biblicisme. Det er igen et overvejelsesværdigt synspunkt, og det gennemføres intelligently. Man læser især med udbytte fremstillingen af Grundtvigs kirketanker. Måske havde bogen vundet, om den havde været bredere anlagt — som Knudsens — med større vægtlæggen på de folkelige grundtanker. Så kunne der også have været tale om, at underkaste selve *historiesynet* en kritisk undersøgelse med henblik på, om det er ægte historisk, eller om der er spekulative elementer i det. Det kommer her kun til nogle antydninger i en drøftelse af en Hal Kocksk bemærkning (155—157) hen mod bogens slutning. Der er næppe tvivl om, at der i denne lille bog er lagt op til mere, end den i sin koncentrerede form kan give.

Begge bøger er yderst sympathiske. Det må håbes, at de vil formå at vække nogen interesse for Grundtvig i det store Amerika. Det er typisk for begge forfattere, at de står med stor modvilje over for enhver sekterisk Grundtvigdyrkelse. Grundtvig er for dem en økumenisk skikkelse. Derfor er de ikke bange for at gå imod tendenserne til at gøre Grundtvig så »enestående« og så meget til »opfinder«, at han kun kan have interesse for en sekt, der i eet og alt sværger til ham. Karakteristisk er en ytring af Nielsen: »It is a common observation that few literary exponents of Grundtvig are able to avoid the assertion in one form or another, that Grundtvig here emerges as the solitary harbinger of a new light which only now is dawning upon the minds of men. It is a question whether the grandeur of Grundtvig may not lie in that which shows him as one intensively absorbed in general movements within the history of western culture and Christianity«. (S. 67).

Skal det imidlertid lykkes at introducere Grundtvig i en større økumenisk sammenhæng, må de to bøger nok følges af monografier og eventuelt Grundtvig-udgaver. Før teksterne selv kan læses, vil Grundtvig aldrig kunne konkurrere med Kierkegaard. Man må lykønske de amerikanske Grundtvigforskere til opgaven og med den begyndelse, der er gjort. Og her i Danmark vil man vågent følge, hvad der derovre fortsat må blive skrevet om Grundtvig.

Regin Prenter.

Minderige Steder i Grundtvigs Liv. Fotografisk Billedbog ved Holt & Madsen. Tekst: Ernst J. Borup. Det danske Forlag 1955.

Dette billedværk, som er udgivet med støtte af Undervisningsministeriet, bringer — i smukt udstyr — et rigt og velvalgt kulturhistorisk illustrationsmateriale til Grundtvigs livshistorie, ledsaget dels af versciter under billederne, dels af en oplysende tekst på bogens venstresider. Fotografierne er (med få undtagelser) af fremragende kvalitet, og for tekstens pålidelighed borger forstander *Ernst J. Borup*, som tilmed skriver sådan, at lysten til at få mere at vide vækkes. Værket har samme folkeligt oplysende sigte som sin eneste for-